

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
17/0219

Vår referanse
17/00461-2/EOL

Dato
23.06.2017

Datatilsynets høringsuttalelse - Endringer i barneloven og statsborgerloven - Barne- og likestillingsdepartementet

Vi viser til høringsnotat av 3. april 2017 hvor Barne- og likestillingsdirektoratet sender på høring forslag til endringer i barnelova og statsborgerloven.

Forslaget til lovendring går ut på å gi norske myndigheter hjemmel til å kreve DNA-test når farskap erklæres for barn født i utlandet. I praksis vil det være diplomatisk/konsulær fagstasjon i utlandet som ber om at DNA-test blir utført.

Bakgrunnen for forslaget er at utenriksstasjonene i enkelte land har erfart at menn påtar seg farskap til barn de trolig ikke er biologisk far til. Det er særlige utfordringer knyttet til å fastslå identitet, foreldreskap og statsborgerskap for barn født i utlandet og utenriksstasjonene mener at mangelfull fastslåelse av identitet kan resultere i at barnet og barnets mor får opphold i Norge på uriktig grunnlag. Dette kan karakteriseres som menneskehandel og misbruk av sosiale rettigheter og velferdsytelser.

Formålet med den foreslåtte lovendringen er følgelig å motvirke at det gis uriktige opplysninger om hvem som er far til et barn født i utlandet med den hensikt å oppnå norsk statsborgerskap for barnet med dertil følgende rettigheter til ytelser etter norsk regelverk.

Datatilsynet er ikke enig med departementet i at forslaget balanserer de konkurrerende interesser som foreligger mellom enkeltindivider på den ene siden og det norske samfunn som helhet på den andre.

Krav om DNA er en inngripen i den private sfære

Det å bli avkrevd DNA-test kan oppleves som integritetskrenkende både av fysiske og psykiske grunner. Et menneskes DNA gir mye informasjon som av de fleste oppleves som privat. Dette gjelder både helsetilstander, personlighet og genetisk opphav, etc. Et krav om test for fastslå genetisk slektskap er inngripende fordi det fremtvinger opplysninger om genetisk opphav som ikke nødvendigvis er kjent for alle familiemedlemmene. Det er ikke uvanlig at det er personer i en familie som ikke har biologisk bånd til foreldre eller søsken. Avgjørelsen om når og hvordan dette skal gjøres kjent bør være familiens. Å bli avkrevd en DNA-test uten at dette er snakket gjennom av familien kan få stor betydning for familielivet.

I forslaget som departementet har sendt på høring er bestemmelsen formulert som at far og barn blir *anmodet* om å avgi DNA-test, og at det altså ikke er en plikt. Det er selvfølgelig ikke grunnlag for å tvinge noen til å avgi genetisk materiale, men departementet har lagt til grunn at det skal lovfestes at utgangspunktet er at farskap ikke kan erklæres dersom det bes om DNA-test og dette ikke imøtekommes.

Når det å motsette seg å gjennomføre DNA-test som hovedregel vil resultere i at farskap ikke kan erklæres, mener Datatilsynet at det i realiteten er tale om en plikt – ikke et mer åpent valg som departementet fremstiller det som. Bestemmelsens ordlyd må gjenspeile den faktiske konsekvensen av å motsette seg DNA-test, og vurderingen av om den står seg mot EMK art. 8 nr 2 må gjøres utfra at dette er en plikt ikke et valg.

Legitime interesser

I departementets drøftelse av EMK art. 8 nr 2 legger de til grunn at tiltaket ivaretar legitime interesser fordi det gir oversikt over identiteten til personer i Norge og fordi det er et egnet tiltak for å motarbeide menneskehandel.

Når det gjelder det første argumentet så mener Datatilsynet at det ikke kan vektlegges fordi det her er tale om et svært lite antall personer. Departementet har ikke tallfestet problemområdet, men slår fast flere steder i høringsnotatet at de ikke regner med at dette tiltaket kommer til å bli brukt mye. Vi er kjent med at det til enhver tid oppholder seg personer i Norge som man ikke kan fastslå sikker identitet på, men å innhente opplysninger om biologisk bånd mellom far – barn i et fåtall av saker på utenriksstasjonene er ikke et tiltak som er egnet til å avhjelpe dette.

Når det gjelder argumentet som går på å sikre barn rett til egen identitet og familie, så kan dette også tale for det motsatte. Som nevnt over er det ikke uvanlig at barn vokser opp i en familie uten å ha genetiske bånd til de andre familiemedlemmene. I et slikt tilfelle vil gjennomføringen av en DNA-test være det som faktisk fratar dette barnets rett til sin identitet og familie. Dessuten går det tydelig frem av forslaget ellers at det ikke er barnets rettigheter som er departementets motivasjon for å fremme dette forslaget. Den egentlige motivasjonen bak forslaget er et forsøk på å «tette hull» i lovverket som gir mulighet for at norske velferdsgoder kan bli urettmessig utnyttet.

Forholdsmessighet

Datatilsynet er ikke enig i at forslaget balanserer de konkurrerende interesser som foreligger mellom enkeltindivider på den ene siden og det norske samfunn som helhet på den andre.

Som nevnt kan vi ikke se at departementet har synliggjort omfanget av dette problemet. En formulering som brukes er:

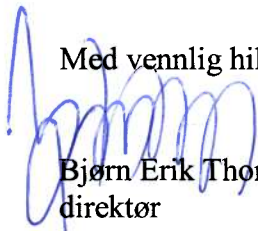
«(...) utenriksstasjonene har meldt fra om tilfeller hvor det er *mistanke* om at menn med norsk statsborgerskap påtar seg farskap til barn de *trolig* ikke er biologisk far til, der motivasjonen *antagelig* er at barnet skal bli norsk statsborger.»

Dette er utsagn med mye forbehold som det er vanskelig å forholde seg til hvis man skal gjøre seg opp en mening om hvorvidt dette faktisk er et problem som krever så inngripende tiltak som det å kreve DNA-test.

Det påpekes også flere ganger i høringsnotatet at det sannsynligvis er tale om et svært lite antall tilfeller, og at tiltaket med å åpne for DNA-test uansett er mest å anse som et forebyggende tiltak¹. Tanken er at dersom en kan vie til en adgang til å kreve DNA-test så vil de som hadde planlagt å oppgi uriktige opplysninger om slektskap avstå fra å gjøre dette.

Også når det gjelder vurdering av forholdsmessighet argumenterer departementet for at DNA-testing er et virkemiddel som kan bidra til å sikre barnets rettigheter. Vi vil fremheve at en slik test like gjerne kan bidra til å svekke barnets rettigheter med hensyn til å bevare sin identitet, herunder statsborgerskap, navn og familieforhold. Spesielt vil dette gjelde saker hvor barnet ikke er kjent med at far ikke er genetisk opphav. Eksempler kan være bruk av surrogati, sæddonasjon eller at genetisk far er ukjent av andre årsaker.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
direktør

Eirin Oda Lauvset
seniorrådgiver

Kopi: Kommunal- og moderniseringsdepartementet
v/Statsforvaltningsavdelingen
Postboks 8112 Dep, 0032 OSLO

¹ Eksempel på formulering er: «Forslaget om en mulighet til å be om DNA-test er ment å ha en forebyggende effekt, slik at det forventes at DNA-testing vil gjelde få saker.»